

Douwe Halbesma,
Cees Moleman &
Mart Visser

Taalbeleid in de praktijk

Hulp- en steunlessen

Nederlands als onderwerp en

startpunt van taalbeleid

Scholen krijgen de laatste jaren de raad een taalbeleid te voeren om problemen in het taalonderwijs te ondervangen. Van een 'echt' taalbeleid is sprake als het expliciet is: de school kan met zoveel woorden de gemaakte keuzes aangeven en beargumenteren en duidelijk maken dat de praktijk in overeenstemming is met de leer. Dit artikel beschrijft hoe een scholengemeenschap een beleid ten aanzien van de extra lessen Nederlands formuleert en uitvoert. Hiermee probeert de school twee vliegen in een klap te slaan: een oplossing voor een praktisch probleem, een betere opzet voor de lessen, en een eerste begin van een 'echt' taalbeleid. Eerst komt kort aan de orde welke plaats een onderwerp als extra lessen Nederlands binnen het taalbeleid inneemt. Daarna volgt een beschrijving van het voor deze lessen geformuleerde beleid en de uitwerking in de praktijk: de extra lessen als onderwerp van taalbeleid. De volgende paragraaf gaat kort in op extra lessen Nederlands als startpunt van een ruimer taalbeleid: welke aanknopingspunten biedt de opzet voor deze lessen voor een discussie over andere aspecten van het taalonderwijs op school. Tot slot een paar opmerkingen over hoe deze manier van werken aan taalbeleid ervaren is.¹

Extra lessen en Taalbeleid

Het voeren van een taalbeleid kan een lastige opgave lijken, als je het onder die noemer volgens de regels der kunst wilt doen. Een recente omschrijving van taalbeleid luidt bijvoorbeeld: 'het formuleren en concretiseren van de doel-

stellingen van het taalonderwijs en de middelen waarmee geprobeerd wordt deze te realiseren'. Op iedere school is echter informatie aanwezig en worden discussies gevoerd die onder de noemer van taalbeleid vallen. Het aanbrengen van een zekere orde daarin kan het begin vormen van een 'expliciet' taalbeleid. Een overzichtelijk onderwerp vormt dan een veilige start en als zodanig dienen de extra lessen Nederlands zich aan. Bijkomend voordeel is de grote vrijheid waarover de school ten aanzien van deze lessen beschikt.

Een beleid ten aanzien van de extra lessen Nederlands moet een antwoord geven op vragen als:

Waarom een keuze voor extra lessen Nederlands?

Aan welke taalonderdelen wordt in deze lessen aandacht geschonken?

Welke leerlingen komen in aanmerking voor deze lessen?

Hiermee vormen de hulp- en steunlessen Nederlands onderwerp van taalbeleid. Gebruik van die term is natuurlijk alleen gerechtvaardigd als deze lessen geen geïsoleerd leven binnen de school leiden. Maar men kan een stap verder gaan en vanuit de opzet voor deze lessen de discussie over andere lessen en vakken beginnen. Dan komen vragen aan de orde als:

Hoe wordt in andere lessen voortgeborduurd op wat leerlingen in de extra lessen leren?

Sluiten de lesprogramma's van andere vakken aan op het taalniveau van de leerlingen gezien de taalonderdelen waar extra hulp voor nodig is?

Op deze manier vormt de opzet voor de hulp- en steunlessen startpunt voor een ruimer taalbeleid.

In dit artikel wordt beschreven hoe op een scholengemeenschap voor IVBO/VBO/MAVO de extra lessen Nederlands op deze manier werden benaderd. Met een nieuwe opzet van deze lessen in het eerste leerjaar bestaat een jaar ervaring en deze opzet wordt momenteel in het tweede leerjaar ingevoerd.

Onderwerp van taalbeleid

BESTAANSREDEN EXTRA LESSEN De extra formatie die een school op basis van haar

IVBO	Steunlessen Begrijpend lezen	Individuele hulp <i>In ieder geval tot de kerst: Spelling, technisch lezen mogelijk na de kerst: woordenschat</i>
VBO/MAVO	Steunlessen Begrijpend Lezen	Individuele hulp <i>Zonodig: Technisch Lezen, Spelling, Begrijpend Lezen In ieder geval na de Kerst: Woordenschat, Schrijven (stellen), Taalbeschouwing voor meertalige leerlingen</i>

Overzicht 1: Taalonderdelen

leerlingpopulatie krijgt toegewezen, hoeft niet automatisch aan extra lessen te worden besteed. Er bestaat een opvatting dat aparte lessen moeten worden afgeschaft en dat er een hulpprogramma in de gewone lessen moet worden opgenomen. Op de scholengemeenschap uit dit artikel bestaat de schoolbevolking voor 90% uit meertalige leerlingen en vormt het IVBO de grootste afdeling. Dat vindt natuurlijk zijn weerslag in het onderwijs in de lessen Nederlands. Maar welke vorm dat onderwijs ook krijgt, er blijft naar het oordeel van de school een bestaansreden voor extra lessen Nederlands. De gedachtengang daarbij luidt:

De verschillen in de klas zijn vrij groot en een flink aantal leerlingen heeft extra hulp nodig om achterstanden in te lopen en het programma te kunnen volgen. Het vermogen tot concentratie en zelfstandig werken van de leerlingen is beperkt. Bij zelfstandig of in groepjes werken van de leerlingen moet de leerkracht zijn aandacht sterk verdelen. Hierdoor is er weinig gelegenheid leerlingen hulp te bieden die langere tijd in beslag neemt. Aan die behoefte kan alleen door een systematische opzet van extra lessen worden voldaan.

PROGRAMMA Over het programma voor de extra lessen is aanzienlijk meer discussie gevoerd dan over de noodzaak van dit soort lessen. Op een gegeven moment kwam het idee naar voren de lessen aan 'schoolse taalvaardigheden' te besteden. Het begrip schoolse taalvaardigheden bleek echter niet zo veel houvast te bieden voor een keuze van concrete lesinhouden. Luisteren bijvoorbeeld, kan zowel 'school's' als 'allegaags' zijn. Dat hangt af van de lengte van de luistertaak, woordkeus, zinsbouw en andere kenmerken. Wat iemand moet leren is afhankelijk van zijn beginniveau en het onderwijs dat hij volgt. De volgende ideeën en

opvattingen boden de docenten wel houvast voor het samenstellen van het programma:

Het programma moet hulp bieden op de taalonderdelen die de meeste uitleg, oefening en concentratie vergen. Bij veel leerlingen zijn dat begrijpend lezen, schrijven en taalbeschouwing.

Er moet een onderscheid worden gemaakt tussen hulp- en steunlessen. In de steunlessen wordt een min of meer vast programma aangeboden, voor taalonderdelen en op een niveau waarop een grotere groep leerlingen extra instructie en oefening nodig heeft. De hulplessen zijn bestemd voor specifieke problemen van individuele of kleine groepjes leerlingen. De taalonderdelen waarop die hulp zich richt, kunnen wel vooraf worden aangegeven, maar het programma in de lessen wordt afgestemd op de specifieke problemen van de leerlingen.

(Het kleine aantal uren remedial-teaching waar de school over beschikt, blijft gereserveerd voor een kleine groep leerlingen. Het betreft voor een deel leerlingen die nog maar kort in Nederland onderwijs volgen en een 'inhaalprogramma' doorlopen. De andere leerlingen die remedial teaching krijgen, kampen met heel hardnekkige problemen. Zonder langdurige en intensieve hulp zouden zij geen (beroeps)diploma behalen.)

De leerresultaten van de afgelopen jaren geven aan dat vrij veel leerlingen op technisch lezen en spelling een te laag niveau bezitten. Dat blijft hen parten spelen bij Nederlands en andere vakken. Op deze vaardigheden moeten alle leerlingen zo snel mogelijk aan een minimumniveau voldoen.

In overzicht 1 staan de onderdelen van Nederlands waar aandacht aan wordt geschonken. De taalonderdelen en te hanteren normen zijn voor IVBO en LBO/MAVO niet hetzelfde; vandaar dit onderscheid in de uitwerking.

TOETSEN Zo snel mogelijk na de start van het eerste brugjaar moet duidelijk worden

IVBO

In 2e schoolweek in de hulp- en steunlessen klassikaal door klasdocent-Nederlands af te nemen:

Spelling: ABC/VO-dictee, met uitzondering van de werkwoordsvormen.

Begrijpend lezen: Voortoets uit de CITO-instaptoets voor anderstaligen.

In 2e schoolweek door remedial-teacher individueel af te nemen:

Technisch lezen: Brus 1-minuuttoets en leeskaarten uit het pakket Analyse van Individualiseringsvormen (AVI).

In november in de gewone lessen klassikaal door klasdocent af te nemen:

Woordenschat: Woordenschattoets van Jan Hoeks.

VBO/MAVO

In 2e schoolweek in de hulp- en steunlessen klassikaal door klasdocent af te nemen:

Spelling: ABC/VO-dictee, inclusief werkwoordsvormen.

Begrijpend lezen: Begrijpend lezen 3 uit de CITO-toets voor anderstaligen.

In 2e schoolweek door remedial-teacher individueel af te nemen:

Technisch lezen: Brus 1-minuut en leeskaarten uit het pakket Analyse van Individualiseringsvormen.

In november in de gewone lessen klassikaal door klasdocent:

Woordenschat: Woordenschattoets van Jan Hoeks

Schrijven: Vaardigheidstoets schrijven 3 uit de CITO-toets voor anderstaligen

Overzicht 2: Toetsen en afname²

welke leerlingen voor de hulp- en steunlessen in aanmerking komen. Omdat de school op dat moment voor veel leerlingen slechts over beperkte informatie beschikt, worden een aantal toetsen afgenomen. Ook om andere redenen is afname van een aantal toetsen wenselijk:

Toetsen bieden een meer objectieve maatstaf voor het beoordelen van de vorderingen.

Toetsen maken een nadere foutenanalyse mogelijk.

Met toetsen kan een relatie worden gelegd met bepaalde minimum niveaus van beheersing.

De toetsgegevens maken een gestandaardiseerde 'voeding' van een uit te werken leerlingvolgsysteem mogelijk.

Er is gezocht naar toetsen (zie Overzicht 2) die met weinig extra werk door de vakdocent Nederlands klassikaal kunnen worden afgenomen. Alleen de toetsen voor technisch lezen vergen een individuele afname; deze geschie-

den door de remedial-teacher. Met een aantal toetsen hadden de docenten al ervaring opgedaan. Deze zijn voorlopig omwille van de continuïteit gehandhaafd.

De toetsen worden in twee periodes afgenomen, de eerste aan het begin van het schooljaar en de tweede medio november. In de eerste periode worden lezen en spelling onderzocht, zodat aan deze vaardigheden zo snel mogelijk extra aandacht kan worden geschonken. In de tweede periode komen de andere taalonderdelen aan bod en voert de remedial-teacher zonnodig aanvullend onderzoek uit. Door deze verdeling blijft de hoeveelheid werk in elke periode beperkt. In de eerste periode vindt afname van de klassikale toetsen plaats in de hulp- en steunlessen. Op die manier houden de leerlingen meteen met deze uren rekening in hun rooster. De gekozen toetsen zijn geen van alle oorspronkelijk voor dit doel samengesteld en de toetsnormen, voorzover aanwezig, zijn niet zondermeer bruikbaar. De school

houdt zich bij de 'selectie' voor de hulp- en steunlessen aan een aantal eenvoudige regels. Voor technisch lezen gelden de AVI-niveaus 7 en 9 als minimumniveau voor respectievelijk IVBO en VBO/MAVO. Deze niveaus vloeien voort uit het basisschoolprogramma en de discussie over minimale geletterdheid. Het is bij VBO/MAVO-leerlingen die op een niveau lager uitkomen overigens lang niet altijd nodig daar langere tijd in de hulplessen aandacht aan te schenken. Voor de andere taalonderdelen geldt dat leerlingen die onder het (IVBO of VBO/MAVO) gemiddelde scoren dat op school wordt behaald, de extra lessen volgen. Na enige tijd wordt beoordeeld of deze leerlingen beter bij het niveau van de klas aansluiten.

ORGANISATIE Voor iedere eerste (en tweede klas) is per week een hulp- en een steunles beschikbaar. Deze lessen worden zoveel mogelijk verzorgd door de vakdocent Nederlands die ook de 'gewone' lessen aan de betreffende leerlingen geeft. Hierdoor is een goede afstemming tussen de verschillende lessen mogelijk en wordt de uitvoering niet de verantwoordelijkheid van slechts een klein groepje collega's. Belangrijk is dat docenten op eenzelfde manier blijven werken: keuze van leerlingen die voor extra lessen in aanmerking komen, na te streven eindniveaus en het gebruik van materialen en werkwijzen. Alleen als de docenten eenzelfde manier van werken volgen, kan mede via de hulp- en steunlessen het taalbeleid van de school worden uitgevoerd. In het overleg wordt om deze reden veel aandacht aan de manier van werken besteed. De gekozen opzet brengt een vrij uitgebreide organisatie met zich mee. Om die reden is een coördinator aangesteld die de toetsafname en besprekingen regelt en de uitvoering van de afspraken bijhoudt.

LESMATERIAAL Het lesmateriaal voor de hulp- en steunlessen leverde heel wat hoofdbrekens op. De uiteindelijke keuze is niet ideaal maar voorlopig toereikend. Aanschaf van een nieuwe methode voor Nederlands was, los van financiële perikelen, niet wenselijk gezien de invoering van de Basisvorming en de komst op niet al te lange termijn van twee methoden Nederlands voor meertalige klassen. Dat betekende dat het materiaal niet te kostbaar mocht

zijn, om eventuele wijzigingen over een paar jaar niet te belemmeren. In overzicht 3 staan de materialen waarop uiteindelijk de keuze gevallen is. Alleen voor begrijpend lezen lag het materiaal min of meer op voorhand vast. De school werkt namelijk mee aan de ontwikkeling van de leergang voor begrijpend lezen waarvan 'Tekstwerk' en 'Tekst en begrip' deel van uitmaken. Deze leergang kent een versie voor het IVBO/VSO en een andere voor het reguliere onderwijs. Uit de ervaring met proefversies was duidelijk dat het materiaal goed bij het niveau van de leerlingen aansluit. Het materiaal voor Spelling en Technisch Lezen is door de remedial-teacher samengesteld. Deze kan op basis van haar ervaring met dit materiaal andere docenten ondersteunen. De map 'Speciale Leesbegeleiding' heeft ook als voordeel dat de beschreven technieken op teksten van allerlei niveau kunnen worden toegepast. De leergang schrijven uit 'Allemaal Taal C' is voor gebruik in extra lessen vrij bewerkelijk. Toch verdient deze leergang verre de voorkeur boven de, schaarse, alternatieven. Deze leergang stimuleert de leerlingen tot het schrijven van teksten en biedt daarbij houvast door concrete suggesties en voorbeelden. Andere materialen leggen een sterk accent op grammaticale aspecten en schrijfconventies. 'Allemaal Taal C' is oorspronkelijk bedoeld voor de bovenbouw van de Basisschool en kan daardoor te makkelijk lijken voor met name MAVO-leerlingen. De docent kan echter aan de hand van de uitgestippelde methodiek de opdrachten goed aanpassen. De boekjes van de serie 'Zeg nou zelf' zijn overzichtelijk en combineren begrijpend lezen met woordenschatontwikkeling en taalbeschouwing. Bij de keuze van een nieuwe methode voor Nederlands zal echter de manier waarop aan woordenschatontwikkeling en taalbeschouwing aandacht wordt besteed, een doorslaggevende rol spelen. Daarom is het gebruik van 'Zeg nou zelf' een tussenoplossing.

OVERLEG Over een aantal onderwerpen is regelmatig overleg noodzakelijk: interpretatie van de toetsresultaten, de voortgang in de hulp- en steunlessen en consequenties voor de verdere begeleiding van leerlingen. De coördinator bespreekt met de vakdocenten Nederlands en de remedial-teacher per klas de toetsresultaten. In dat overleg wordt bepaald welke

IVBO	Steunlessen <i>Begrijpend lezen:</i> Tekstwerk	Individuele hulp <i>Spelling:</i> pakket op basis van Praxis 35 <i>Technisch lezen:</i> collectie boeken voor moeilijk lezenden; toepassing werkwijzen uit Speciale Leesbegeleiding van Luc Koning. <i>Woordenschat:</i> Zeg nou zelf
VBO/MAVO	Steunlessen <i>Begrijpend lezen:</i> Tekst en begrip.	Individuele hulp <i>Spelling:</i> pakket op basis van Praxis 35 <i>Technisch lezen:</i> collectie boeken met toepassing van werkwijzen uit Speciale Leesbegeleiding van Luc Koning. <i>Woordenschat en Taalbeschouwing:</i> Zeg nou zelf 2 en 3. <i>Schrijven:</i> Allemaal Taal C

Overzicht 3: Materialen

leerlingen in aanmerking komen voor de hulp- dan wel steunlessen. Bij een zwaardere problematiek kan de remedial-teacher aanvullend onderzoek uitvoeren en hulp bieden. Eventueel wordt contact opgenomen met de zorgbreedtecommissie op school, voor verwijzing naar buitenschoolse hulp. De coördinator stelt ook een totaaloverzicht van de toetsresultaten samen, dat met de directie en de sectie Nederlands wordt besproken. Dit kan leiden tot aanpassingen in het onderwijsprogramma en in uitzonderingsgevallen tot veranderingen in klasesamenstelling. De voortgang in de hulp- en steunlessen vormt een vast agendapunt op de sectievergaderingen Nederlands, in het overleg van de coördinator met de onderbouwcoördinator en met de directeur 'onderwijs'. De directie maakt gebruik van deze informatie bij het formuleren van beleid voor de langere termijn: aanpassen lesprogramma's, roosters, scholings- en studiebijeenkomsten, vrijmaken van middelen voor aanschaf materiaal en adviesaanvraag bij externe instanties.

De bespreking van de resultaten van de 'tweede toetsronde' en de voortgang in de hulp- en steunlessen worden begin december gecombineerd met een klassebespreking. Op die manier worden alle docenten geïnformeerd en kunnen zij hun oordeel geven.

DRAAIBOEK De werkwijze rond de hulp- en steunlessen is vastgelegd in een draaiboek, dat uit zes onderdelen bestaat:

- 1 Beschrijving van de opzet.
- 2 Een rooster voor de afname van de toetsen en de bespreking van de resultaten en voortgang.

- 3 Beschrijving van de toetsen.
- 4 Overzicht van maatregelen die op basis van de toetsresultaten en voortgang genomen kunnen worden.
- 5 Overzicht van materialen.
- 6 Taken van alle betrokkenen.

Iedereen kan in het draaiboek terugvinden wat van hem of haar verwacht wordt. In noodgevallen is duidelijk welke taken moeten worden overgenomen. Daarnaast biedt het de neerslag van beleid waarop verschillende gelegingen binnen de school elkaar kunnen aanspreken en fungeert het als een soort controlelijst.

Startpunt van taalbeleid

De extra lessen Nederlands vormen binnen een school een beperkt, afgebakend onderdeel van het totale onderwijs. De invoering van een nieuwe opzet voor deze lessen resulteert echter in ideeën en informatie die in andere lessen en programma's kunnen worden toegepast. De beschreven opzet steunt bijvoorbeeld op een betere bepaling van het beginniveau van de leerlingen op een aantal basisvaardigheden. Het is wenselijk ook in hogere leerjaren over dat soort informatie te beschikken, zonder een uitgebreid en strak systeem van toetsing in te voeren. De school past daartoe het leerlingvolgsysteem aan en zal aangeven voor welke vaardigheden toetsing in de hogere leerjaren gewenst is.

Een ander idee bij de opzet van de hulp- en

steunlessen vormt de 'afstemming van de programma's in verschillende lessen'. Hierover wordt met name met de docenten voor de beroepsgerichte vakken en de zaakvakken een discussie gevoerd. Deze docenten uitten namelijk nogal wat wensen ten aanzien van de inhoud van de extra lessen Nederlands: leren van vak- en instructietaal, vragen beantwoorden, aantekeningen maken, lezen van instructies. In de discussie wordt duidelijk dat de oplossing van knelpunten op die aspecten niet alleen van het vak Nederlands kan komen. Deze meningsvorming in het team kan kort worden samengevat:

Bij Nederlands leren de leerlingen wel vaardigheden die zij bij de andere vakken moeten toepassen, maar zij kunnen dat niet op het hoge niveau dat vanaf het begin bij deze vakken wordt vereist. Een hoger niveau kunnen de leerlingen alleen bereiken door oefening en hulp bij die andere vakken.

Leerlingen passen bij het ene vak vaak niet uit zichzelf toe wat zij bij het andere vak hebben geleerd. De docent van een vak moet hen op die toepassing wijzen en deze met hen oefenen.

Bij andere vakken moeten vaak allerlei taalvaardigheden naast elkaar worden toegepast; je moet luisteren, opschrijven, lezen, een vraag beantwoorden en weer luisteren. Deze 'integratie' is bij Nederlands niet zo uitgebreid geoefend, daar treedt de docent vaak sturender op en is het taalgebruik niet zo moeilijk.

Bij zaakvaklessen wordt een veel grotere woordenschat verondersteld dan de leerlingen bezitten. Het ontbreekt in de lessen Nederlands aan voldoende tijd om volledig in die lacune voorzien. Die vakken moeten zelf een aanvullend woordenschatprogramma bieden.

Voor de beroepsgerichte vakken en zaakvakken is weinig materiaal beschikbaar dat rekening houdt met de taalachtergrond van de meeste leerlingen.

Deze discussie heeft geleid tot twee 'eerste' stappen. Docenten Nederlands gaan met andere vakdocenten het lesmateriaal doorlichten op taalgebruik. De oplossingen die de vakdocenten zelf hebben bedacht worden geïnventariseerd en zo mogelijk door docenten Nederlands aangevuld. Daarnaast wordt de geschiedenis methode die op school is samengesteld,

herzien en afgestemd op de leergang begrijpend lezen. Op langere termijn kan door scholing en overleg hopelijk in alle lessen eenzelfde aanpak van teksten worden gevolgd.

Taalbeleid als ervaring

De praktijk van taalbeleid lijkt wat minder glamour te bezitten dan het begrip. Allerlei omstandigheden leggen beperkingen op die een ideale uitwerking in de weg staan. Keuzes worden voor je gevoel snel achterhaald door nieuwe ontwikkelingen; zo zijn recent twee toetspakketten verschenen die op een aantal onderdelen beter zullen voldoen dan de gekozen toetsen. Troost ligt dan in de gedachte dat je nu misschien een voorbeeld vormt van de wet op de remmende voorsprong.

Deze poging taalbeleid te voeren vindt plaats met een beperkt aantal middelen, in een situatie waarin zaken als de Basisvorming en fusies de gemoederen minstens zo sterk bezighouden. In dat licht bezien geeft het resultaat zeker geen aanleiding tot pessimisme. Wel werd van de voorbereidingsgroep die de taak had een voorstel te formuleren, flink wat tact en geduld gevraagd. Dat lag misschien mede aan de formulering van de opdracht. Deze drieledige opdracht was ruim geformuleerd:

Maak een voorstel voor een systematische opzet voor de extra lessen.

Beschrijf de ideeën zo, dat deze een start voor een ruimere discussie over taalbeleid kunnen vormen.

Verzorg een rapportage die evaluatie van en controle op de uitvoering mogelijk maakt.

Zo'n opdracht roept verwachtingen, wensen en een behoefte aan invloed op, waar niet altijd aan tegemoet kan worden gekomen. Verwachtingen dat op korte termijn meer kan veranderen dan alleen de extra lessen. Wensen met betrekking tot meer en betere voorzieningen. Invloed waarmee de eigen manier van werken en positie kunnen worden beschermd. De ervaring heeft ons geleerd dat in levendige discussies niet alles naar tevredenheid kan worden geregeld maar wel werkbare plannen kunnen worden opgesteld.

Noten en literatuur

1 Met dank aan Gerhard van Vilsteren, coördinator OVB-gebied 7 te Amsterdam, voor zijn steun en Immelien Kramer en Marian van der Sluis voor hun bijdrage aan dit project op school.

2 Een korte toelichting op de toetsen. Het ABC/VO-dictee werd door een aantal VO-scholen in Amsterdam-Noord samengesteld. Het omvat in vrij eenvoudige vorm de spelling die leerlingen aan het eind van de Basisschool moeten beheersen. De leerlingen hoeven slechts een beperkt aantal woorden op te schrijven van de zinnen die de leerkracht opleest. De overige woorden staan in de vorm van een gatentekst op het toetsblad. Bij het dictee hoort een notatieformulier waarop foutencategorieën staan aangegeven.

De Woordenschattoets van Jan Hoeks werd ontwikkeld om de rol van woordenschat bij begrijpend lezen te onderzoeken. Naar de ervaring van de school kunnen hiermee de zwakke leerlingen worden onderscheiden. De toets biedt echter geen mogelijkheid tot categorisering van fouten. Er zijn inmiddels betere alternatieven beschikbaar, waarvan de school er een op korte termijn zal invoeren.

De leeskaarten uit het pakket *Analyse van Individualiseringsvormen* kunnen onder deze officiële benaming voor grote verwarring zorgen. Vraag iemand uit het Basisonderwijs waar deze naam voor staat en hij zal je met grote ogen aankijken. Vraag je echter of hij de AVI-kaarten kent, dan zal hij reageren met 'Ja, natuurlijk'. De AVI-leeskaarten zijn gebaseerd op een indeling van het technisch lezen op de Basisschool in negen niveau's. Voor elk niveau zijn twee 'parallele' toetskaarten ontwikkeld. De leerling moet een kaart hardop lezen, waarbij aan de hand van bepaalde normen gekeken wordt of hij een niveau beheerst. Van deze kaarten verschijnt binnenkort een nieuwe versie.

De *Brus 1-minuuttest* bestaat uit losse woorden waarvan de leerling er zo veel mogelijk binnen een minuut correct hardop moet lezen. Evenals de AVI-kaarten wordt 'De Brus' al heel lang heel veel gebruikt in het basisonderwijs.

De CITO-instaptoets voor anderstaligen kan een antwoord geven op de vraag hoeveel Nederlands een anderstalige leerling beheerst en

begrijpt. Naast een 'voortoets' omvat het pakket deelvaardigheidstoetsen voor lezen, luisteren, schrijven, spreken, grammatica, woordenschat en voorwaarden.

Hilst, B. van. *Allemaal Taal*. C. Tilburg, Zwijssen, 1991.

Jager, Th. e.a. 'Taalbeleid. Een poging tot concretisering' in *Moer*, 1992/1, p.14-21

Konig, L. *Map Speciale Leesbegeleiding*. Den Bosch, Malmberg, z.j.

Loon, R. van. *Tekst en begrip*. Leiderdorp, De Kangoeroe, 1991.

Mulder, E. e.a. *Zeg nou zelf* 1, 2 en 3. Den Haag, Centrum Onderwijs Anderstaligen, 1982, 1984 en 1988.

Praxis 35. *Spellingtoetsen voor het basisonderwijs*. Den Bosch, Malmberg, z.j.

Visser, M. *Tekstwerk*. Grouw, De Kangoeroe, 1992.